HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

[א]שורך נרבע והלה שותק נאמן ותנא תונא [א][ב]ושנעבדה בו עבירה ושהמית על פי עד אחד או ע"פ הבעלים [ב]נאמן האי ע"פ עד אחד היכי דמי אי דקא מודו בעלים היינו ע"פ הבעלים אלא לאו דשתיק וצריכא דאי אשמעינן הך קמייתא אי לאו דקים ליה בנפשיה [ג]דעבד חולין בעזרה לא הוה מייתי אבל נטמאו טהרותיך מימר אמרינן האי דשתיק דסבר חזי ליה בימי טומאתו ואי אשמעינן הא משום דקא מפסיד ליה בימי טהרתו אבל שורו נרבע מימר אמר [ד]כל השוורים לאו לגבי מזבח קיימי צריכא איבעיא להו אשתו זינתה בעד אחד ושותק מהו [ה]אמר אביי נאמן רבא אמר [ג]אינו נאמן הוי דבר שבערוה ואין דבר [ו]שבערוה פחות משנים אמר אביי מנא אמינא לה דההוא סמיא דהוה מסדר מתנייתא קמיה דמר שמואל יומא חד נגה ליה ולא הוה קאתי שדר שליחא אבתריה אדאזיל שליח בחדא אורחא אתא איהו בחדא כי אתא שליח אמר אשתו זינתה אתא לקמיה דמר שמואל א"ל אי מהימן לך זיל אפקה ואי לא לא תפיק מאי לאו אי מהימן עלך דלאו גזלנא הוא ורבא [ד]אי מהימן לך כבי תרי זיל אפקה ואי לא לא תפקה ואמר אביי מנא אמינא לה דתניא מעשה בינאי המלך שהלך לכוחלית שבמדבר וכיבש שם ששים כרכים ובחזרתו היה שמח שמחה גדולה וקרא לכל חכמי ישראל אמר להם אבותינו היו אוכלים מלוחים בזמן שהיו עסוקים בבנין בית המקדש אף אנו נאכל מלוחים זכר לאבותינו והעלו מלוחים על שולחנות של זהב ואכלו והיה שם אחד איש לץ לב רע ובליעל ואלעזר בן פועירה שמו ויאמר אלעזר בן פועירה לינאי המלך ינאי המלך לבם של פרושים עליך ומה אעשה הקם להם בציץ שבין עיניך הקים להם בציץ שבין עיניו היה שם זקן אחד ויהודה בן גדידיה שמו ויאמר יהודה בן גדידיה לינאי המלך ינאי המלך רב לך כתר מלכות הנח כתר כהונה לזרעו של אהרן שהיו אומרים אמו נשבית במודיעים ויבוקש הדבר ולא נמצא ויבדלו חכמי ישראל בזעם ויאמר אלעזר בן פועירה לינאי המלך הדיוט שבישראל כך הוא דינו ואתה מלך וכהן גדול כך הוא דינך ומה אעשה אם אתה שומע לעצתי רומסם ותורה מה תהא עליה הרי כרוכה ומונחת בקרן זוית כל הרוצה ללמוד יבוא וילמוד אמר [ז]רב נחמן בר יצחק מיד נזרקה בו [ח]אפיקורסות דהוה ליה למימר תינח תורה שבכתב תורה שבעל פה מאי מיד ותוצץ הרעה על ידי אלעזר בן פועירה[ט] ויהרגו כל חכמי ישראל והיה העולם משתומם עד שבא שמעון בן שטח והחזיר את התורה ליושנה היכי דמי אילימא דבי תרי אמרי אישתבאי ובי תרי אמרי לא אישתבאי מאי חזית דסמכת אהני סמוך אהני אלא בעד אחד וטעמא דקא מכחשי ליה בי תרי הא לאו הכי מהימן ורבא לעולם תרי ותרי [י]וכדאמר רב אחא בר [כ]רב מניומי בעדי הזמה הכא נמי בעדי הזמה ואיבעית אימא כדרבי יצחק דאמר רבי יצחק שפחה הכניסו תחתיה אמר רבא מנא

שורך נרבע. ואסור להקרבה. אבל לסוקלו תרי בעינן דאמר מר (ב"ק דף מד.) כמיתת הבעלים כך מיתת השור: **ותנא תונא.** לענין פסולי קרבן בזבחים ובבכורות: **וצריכא.** לאשמועינן בכולהו דשתיקתו הודאה היא: **חזי ליה בימי טומאתו.** ולא איכפת ליה ולאו הודאה היא ומותרים לטהורים: **לאו לגבי מזבח קיימי.** ולא איכפת ליה להכחישו והודאה מיהא לא הויא ומותר להקרבה צריכא: **אשתו זינתה בעד אחד.** כלומר אמר לו עד אחד אשתך זינתה והוא שותק מהו [ל]ליאסר העד עליו: **ולא הוה אתי.** ההוא סמיא לעת הקבוע לו לפני שמואל: **שדר.** שמואל שליח בתריה שימהרנו לבא: **מאי לאו אי מהימן לך.** האי עד כשאר עד אחד דידעת ביה שאינו מפסולי עדות דלאו גזלנא הוא: **אפקה.** הוציא ולא הכחישתו: **ינאי המלך.** מן הכהנים של חשמונאים הוה: **לכוחלית.** שם מדינה שבמדבר: **מלוחים.** ירקות הם ושמן קקולי בלשון ארמי כמו הקוטפים מלוח עלי שיח (איוב ל): **כשהיו עסוקים בבנין.** בית שני שבאו מן הגולה והיו עניים והיו מוליכין הולאות במלאכה אף אנו נאכל מלוחין להיות זכר לעוני אבותינו ולהודות לפני הקדוש ב"ה שהצליחנו והעשירנו: **לבן של פרושים עליך.** שונאיך הם ואין שמחים בהצלחתך: **ומה אעשה.** לידע שכן הוא: **הקם להם בציץ שבין עיניך.** תן ציץ הקדש על מצחך ויעמדו על רגליהם לפי שהשם כתוב בו והם יגלו [מ]את לבם. ואע"ג דלאו שעת עבודה כדאמר בפ"ב (לעיל נד.) בגדי כהונה ניתנו ליהנות בהם: **שהיו אומרים אמו נשבית מן המודיעים.** לכך מיחו בו שהיו הפרושים אומרים עליו אמו נשבית במודיעים כרך של בית חשמונאי היה ושבויה פסולה לכהונה ונשאה אביו ונמצא חלל: **ויבדלו חכמי ישראל בזעם.** שכעס המלך עליהם: **כך הוא דינו.** לסבול חרפתו: **וכך הוא דינך.** בתמיה שלא תנקם מהם: **רומסם.** הרגם: **מה תהא עליה.** שמא תשתכח אמר ליה הרי ס"ת כרוכה ומונחת ובתוכה[נ] המלות ולא ישתכחו:[ס] **ותוצץ הרעה.** [ע]לשון ויצץ ציץ ויגמול שקדים (במדבר יז). ל"א בערה לשון נוצצים (יחזקאל א) כניצוץ המבעיר גחלת[פ]: **שמעון בן שטח.** אחי אשתו היה[צ] והחביאתו[ק]: **היכי דמי.** ויבוקש הדבר ולא נמצא דמשמע שהחזיקוהו בחזקת כשרות: **סמוך אהני.** דאמרי אשתבאי והיכי קאמר ולא מצאו. ואי אמרת אוקי תרי לבהדי תרי ואוקי איתתא אחזקתה ה"מ [ר]אי היא קמן והיתה באה לב"ד להתירה אבל בנה זה הנדון אין לו חזקה דכשרות שהרי מעידים על תחלת לידתו בפסול: **אלא לאו בעד אחד.** העיד על השבויה ובאו שנים והכחישוהו: **דרב אחא בר מניומי.** בעלמא: **שפחה הכניסו תחתיה.** הכניסו להם שפחה וסבורים שהיא זאת וגנבוה מהם לאחר שנשבית עד שלא נתיחדה בלא עדים הילכך אין כאן הכחשת עדים:

מנא

מנסך יינך בא והרבה האיסור בהא ודאי יש לחוש לדבריו ולבדוק כדאמר לקמן (עמוד ב) גבי בעל מום דמלי אמר ליה שלח ואחוי וכשאדם עושה חבירו שליח לשמור יינו או להביא מן המרתף נאמן[א] דהיינו בידו ומהימן עליה כבי תרי כשסומך עליו והא דבעינן שותק היינו דוקא דלא עשאו שליח:

אמר אביי היא היא[ב]. תימה והא [ת]אמרת המקדש בעד א' אין חוששין לקידושיו דאין דבר שבערוה פחות משנים וי"ל דהתם אפשר כיון דלא קדשה בפני עדים המעות מתנה אבל הכא הביאה אוסרת בין בעדים בין שלא בעדים ואין אנו צריכין אלא שידע הבעל האמת מיהו קשה דמשמע הכא עד אחד נאמן ובמסכת סוטה (דף ג:) משמע דאין האשה נאסרת על בעלה אלא על עסקי קינוי וסתירה[ג] משמע דבעינן עדים ויש לומר דהתם מיירי[ד] באינו שותק[ה] אבל בשותק בעד אחד מהימן[ו][א]:

רבא אמר כו'. וא"ת כיון דשותק ושתיקה כהודאה דמיא[ז] למה לא תאסר עליו וכי לא יוכל לעשותה עליו חתיכה דאיסורא וי"ל דקסבר רבא דטעמא דשותק מהימן לאו משום דשתיקה כהודאה דמיא אלא משום דאיכא רגלים לדבר מהימני ליה[ח] וכיון שאין האיסור מכח עדות הבעל אלא מכח עדות העד לא מהימני' ליה דעד אחד אינו נאמן בדבר שבערוה:

הקם להם בציץ שבין עיניך. פירש בקונטרס ואע"ג דלאו שעת עבודה היא הא אמרינן לעיל (דף נד.) דבגדי כהונה ניתנו ליהנות בהן וקשה דאדרבה משמע מהתם דמיד שהיו יכולין להפשיטן שהיו זקוקין להפשיטן מדקאמר לא ניתנה תורה למלאכי השרת משמע בשלא לצורך אסירא[ט] [ב]ומפרש רבינו תם דדוקא ציץ משום דכתיב בו (שמות כח) והיה על מצחו תמיד משמע דמותר שלא בשעת עבודה[י] אבל בשאר בגדים לא וינאי היה כהן מזרע בית חשמונאי:

מאי חזית דסמכת אהני סמוך אהני. דאישתבאי והיכי קאמר גמרא ולא נמצא הקשה בקונט' אדרבה אוקי תרי בהדי תרי ואוקי אם ינאי בחזקת כשרות כדאמרינן גבי כהן בפרק [האשה שנתארמלה] (כתובות דף כו:) ותירץ ה"מ אי הואי איהי קמן והיתה באה לב"ד להתירה דהתם אית לה חזקה דכשרות אבל בנה זה הנדון לפנינו אין לו חזקת כשרות שהרי מעידים על תחילת לידתו בפסול שאומרים שאמו נשבית קודם שנולד וא"ת מ"מ תיהני ליה חזקה דאימיה שהיתה בחזקת כשרות דהא אמרינן בפרק קמא דכתובות (דף יג.) לדברי המכשיר בה מכשיר בבתה[כ] וי"ל[ל] דלא [ג]אמר אוקי תרי בהדי תרי אלא בתרומה דרבנן ותרי ותרי ספיקא דרבנן ובהא לא החמירו אבל ביוחסין דאיכא איסורא דאורייתא החמירו ואסורה היא מדרבנן[מ]:

אמר

מסורת הש"ס

א) בכורות מא. זבחים ע: [תוספתא דב"ק פ"ד ה"ח], ב) ["נאמן" ליתא בכת"י ודפו"ר, ונוסף ע"פ רש"ל ועי' רש"ש], ג) ס"א דאכל [רש"ל וכ"ה בכת"י], ד) [ב"ק לח.], ה) [בכת"י ודפו"ר אביי אמר היא היא, ולפנינו מוגה ע"פ הרש"ל, ע"ש, ובפני יהושע], ו) גיטין ב: ג. סד. [יבמות פח.], ז) [בכת"י נוסף אמר אביי ואיתימא רנב"י], ח) [בכת"י ודפו"ר מינות, ועי' ברכות כט ע"א ותוס' יומא סט ע"א ד"ה בגדי], ט) [בכת"י נוסף: וע"י יהודה בן גדידה], י) יבמות לא. כריתות כד., כ) ["רב" ליתא בכת"י, והוא ט"ס. סדה"ד], ל) [ברש"י שבע"י מהו לאסור עליו. ותיבת "העד" ליתא], מ) נ"ל את לבם למחות בך מהיות כהן. ס"א ח"מ [וכ"ה ברש"י שבע"י], נ) [ברש"י שבע"י נוסף: כתובות המלות], ס) [בדפו"ר וברש"י שבע"י נוסף ד"ה נזרקה בו מינות. שכפר בתורה שבעל פה:], ע) [ברש"י שבע"י נוסף: למחה לשון וכו'], פ) [בסנהדרין ק ע"ב], צ) [ברכות מח ע"א], ק) [סוטה מז ע"א], ר) ס"א אי הואי איהי קמן. ח"מ [וכ"ה בדפ"ר], ש) [נ"ל דהיה, רש"ש ע"ש], ת) [בדפו"ר: אמר', וצ"ל אמרינן], א) [ועי' תוס' סוטה ג: ד"ה ת"ל], ב) [בדפו"ר: א', וצ"ל אמרינן], ג) [ויתר ביאור כתבו בכתובות כו: ד"ה אנן ובב"ב לג. ד"ה אנן],

◆

מוסף רש"י

ושנעבדה בו עבירה. שנרבע, **ושהמית.** אדם, **על פי עד אחד.** שאין אלא עד אחד ברביעה ובנגיחה, **או על פי הבעלים.** שאין שם עד אלא בעלים אמרו, דאי הוו ב' עדים בדבר הוי בסקילה, ואפילו בהנאה מיתסר (בכורות מא. וכעי"ז זבחים עא.). **הכא נמי בעדי הזמה.** שהאחרונים הזימו את הראשונים ואמרו עמנו הייתם, דרחמנא הימנינהו כדכתיב (דברים יח) ודרשו השופטים היטב והנה עד שקר, ומוקמינן ליה בעמנו הייתם במסכת מכות (יבמות צד.).

◆

מוסף תוספות

א. אפי' אם בעל היין מכחישו כיון שהוא עדיין שומר הוי שפיר בידו. **מרדכי.** ב. לפנינו: אמר אביי נאמן. ג. הא בהדיא דרשינן בריש סוטה דעד אחד לא מהימן אטומאה בלא קינוי וסתירה דאתיא דבר דבר ממון. **תוס' הרא"ש.** ועי' **מהרש"א.** ד. **שם בנ"א:** מוקי לה אביי. ה. במכחישו או באומר איני יודע. **תוס' הרא"ש.** ו. ורבא מוקי לה בדשתק נמי. **שם.** ז. דהא רבא מודה בכולהו דשתיקה כהודאה ומ"ש הכא דהא מודה שזינתה. **תוס' הרא"ש.** ח. דשתיקתו לא עבדא ליה הודאה גמורה אלא דאמרי' שראה רגלים לדבר שהוא כדברי העד ולפיכך שתק הילכך ע"י רגלים לדבר ועדות העד הוא דאסרינן בשאר איסורים ולענין אכילת חלב נמי מביא קרבן אבל לדבר שבערוה לא אסרינן ברגלים לדבר כי האי דלא האמינה תורה ע"א באיסור ערוה אלא בקינא לה ונסתרה תחילה דאיכא רגלים לדבר טובא לכך אסור. ט. דאפי' בעזרה אסור לכתחילה ללובשן שלא לצורך עבודה. **תוס' יומא סט.** י. אע"ג דאצטריך תמיד שלא יסיח דעתו ממנו [יומא ו:] מ"מ אין מקרא יוצא מידי פשוטו. **תוס' הרא"ש.** כ. ואפי' מאן דפסול בבתה היינו משום דמעלה עשו בגבי זנות. **תוס' כתובות כו: ד"ה אנן.** ל. דהכא נמי מן הדין הוה מוקמינן ליה לפסול בחזקת אמו דהוי בחזקת כשרות אבל קיי"ל דתרי ותרי ספיקא דרבנן. **תוס' הרא"ש.**

עין משפט נר מצוה

צ א ב מיי' פ"ד מהל' איסורי מזבח הל' ב:

צא ג מיי' פכ"ד מהל' אישות הל' יח סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן קטח סעיף ט:

צב ד מיי' שם הלכה יז סמג שם טוש"ע אה"ע סימן קטו סעיף ז וסימן קטח סעיף ט:

◆

גליון הש"ס

תוס' ד"ה הקם וכו' ומפרש ר"ת. עי' יומא סט ע"א תד"ה בגדי כהונה:

◆

תוס' ר"י הזקן

בעד אחד. שאמר לו אני מאמינך אע"פ שאינו יכול לידע דודאי (מותר) [אסור] בה. **היא היא.** כמו הני דלעיל ואסורה. **נגה.** איחר. **דלאו גזלנא.** דנאמן כשאר עד אחד. אלמא אפילו בעד אחד הואיל ושתק אסורה. **כבי תרי.** אפקה ותן לה כתובתה ולצאת ידי שמים קאמר. ומסתברא שאע"פ שהיא מכחישתו אי מהימן ליה כבי תרי אם בא לצאת ידי שמים חייב להוציאה פירוש לצאת מידי ספק, דאע"ג דמאמין בדבריו לאו מילתא ברירא היא לגביה דהא ליכא תרי סהדי אלא חד סהדא וחד סהדא הכא לאו כלום הוא. אלא הואיל ומהימן ליה הויא לה הך אתתא לגביה כחתיכה ספק של חלב או של שומן כל היכא דמהימן ליה. ולשון הר"ם פי"ח דאיסורי ביאה ה"ז יוציא כדי לצאת מידי ספק. ע"כ. איכא מ"ד דהואיל ומשום שסומך דעתו בדבריו הויא לה הך אתתא לגביה כחתיכה ספק של חלב או של שומן, אי בתר הכי נהפכה דעתו ולא מהימן ליה אפילו לא נתן אמתלא וטעם מפני מה אינו מאמינו עתה אפילו הכי הואיל ואינו מאמינו עתה אם לא גרשה לא יגרשנה ושריא ליה, דהשתא איתברר ליה דלאו חתיכה דאיסורא היא לגביה, כי היכי דחתיכה דאיסורא ספק חלב ספק שומן דאסירא ליה מספק אי בתר הכי אתברר ליה דהויא שומן ודאי שריא ליה מכי אתברר ליה היתרא. ואיכא מ"ד דהואיל ומהימן ליה הוי ספק שאינו מתברר אע"פ שיהפך דעתו דלא מהימן ליה. ומסתברא דהא דאמרינן דהיכא דשויא אנפשיה חתיכא דאיסורא שאסור, ה"מ היכא דליכא סהדי אבל איכא סהדי דליכא איסורא מותר. **של פרושים.** של חכמי ישראל כלומר אינם שמחים בשמחתך. **ומה אעשה.** לידע אם כן הוא. **הקם.** תן ציץ הקדש על מצחך שיעמדו על רגליהם לפי שהשם כתוב בו והם יגלו לבן שאומרים (לכך מיחה בו) [למחות בך מהיות כהן], ובגדי כהונה ניתנו ליהנות שלא בשעת עבודה. **שהיו אומרים.** עליו שלא היה כהן. **שנשבית אמו בהר המודיעים.** כרך של חשמונאי ונשאה אביו ושבויה פסולה לכהונה ונמצא שהוא חלל. **היכי דמי.** דקאמר דלא נמצא והחזיקוהו בכשרות. **סמוך אהני.** פיר"ש ואי אמרת אוקים תרי להדי תרי ואוקים אתתא אחזקה, ה"מ אי איתא קמן והיתה באה לב"ד להתירה שאומרת לא נשבתי להתירה, אבל זה הנדון לפנינו אין לו חזקה דכשרות, שהרי מעידין על תחלת לידתו בפסול. ע"כ. וכפ' האשה שנתארמלה ביארנו האמת. **בעד אחד.** שהעיד שנשבית ושנים הכחישוהו. **הזמה.** שהזימו העדים דאמרו ביום שאתם מעידים שהיתה שבויה במקום פלוני הייתם עמנו במקום אחר וגזירת הכתוב הוא שהאחרונים נאמנים. **שפחה.** היינו עמה כל זמן [שהיתה שמה] ויחדם לה שפחה תחתיה והיוונים* סבורים שהיא זו, ונאמנים דליכא הכחשה.

---

*בכת"י: והיום. ואולי צ"ל והיו, או והיו הם.